

Dział I. Ustrój notariatu

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1. [Kompetencje]

§ 1. Notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych).

§ 2. W wypadkach określonych w ustawie czynności notarialnych mogą dokonywać również zastępca notarialny lub aplikant notarialny.

Spis treści

	Nb
I. Uwagi wprowadzające	1–2
1. Status notariusza	1
2. Znaczenie uregulowania wynikającego z art. 1 PrNot	2
II. Notariusz jako podmiot powołany do dokonywania czynności notarialnych	3–6
1. Uwagi wstępne	3
2. Notariusz jako podmiot powołany zgodnie z uregulowaniami prawa polskiego	4
3. Uzyskanie i utrata przez notariusza kompetencji do dokonywania czynności notarialnych	5
4. Zastępowanie notariusza przy dokonywaniu czynności notarialnych	6
III. Czynność notarialna	7–12
1. Uwagi wstępne	7
2. Pojęcie „czynność notarialna”	8

3. Podmiot dokonujący czynności notarialnej	9
4. Żądanie dokonania czynności notarialnej	10
5. Katalog czynności notarialnych	11
6. Czynność notarialna a czynność prawna	12
IV. Dokonywanie czynności notarialnych	13–17
1. Uwagi wstępne	13
2. Wymóg istnienia kompetencji do dokonywania czynności notarialnych	14
3. Źródło (podstawa) powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej	15
4. Zakres terytorialny dokonywania czynności notarialnych	16
5. Zakres kompetencyjny dokonywania czynności notarialnych	17
V. Strona obowiązana lub pragnąca dokonać czynności notarialnej	18–20
1. Uwagi wstępne	18
2. Pojęcie „strona obowiązana” lub „pragnąca dokonać czynności notarialnej”	19
3. Wątpliwości związane z odwołaniem się do pojęcia „strona”	20
VI. Forma notarialna	21–23
1. Uwagi wstępne	21
2. Pojęcie „forma notarialna”	22
3. Zasadność odwołania się do pojęcia „forma notarialna”	23
VII. Uwagi końcowe	24
1. Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza	24

I. Uwagi wprowadzające

- 1. Status notariusza.** Notariusz jest **organem ochrony prawnej pełniącym funkcję publiczną** polegającą na wykonywaniu zadań powierzonych przez państwo w związku ze stosowaniem prawa i w tym zakresie sprawującym jurysdykcję prewencyjną. Wypełnianie wskazanych zadań przez notariusza następuje w drodze dokonywania czynności notarialnych oraz innych, zwykle z nimi związanych, czynności zawodowych i realizowane jest **poza strukturą organów państwa** (zob. np. A. Oleszko, Prawo o notariacie,

t. 1, 2016, s. 116, 162; A.J. Szereda, *Czynności notarialne*, s. 18; Z. Truszkiewicz, *Tzw. przymus notarialny*, s. 393).

W nauce prawa zwraca się uwagę, że istnienie instytucji notariatu jest ściśle związane z potrzebą wiarygodnego dokumentowania określonych zdarzeń, w szczególności zaś wiarygodnego dokumentowania zdarzeń z zakresu obrotu prawnego. Podkreśla się, że dostrzegając potrzebę tworzenia dokumentów o szczególnej mocy dowodowej, państwo niejednokrotnie przekazuje realizację tego zadania notariuszom, delegując w ten sposób swoje kompetencje. Z taką sytuacją mamy do czynienia także na gruncie prawa polskiego. Z art. 1 § 1 PrNot wynika, że notariusz jest powołany do dokonywania czynności notarialnych, art. 2 § 2 PrNot stanowi zaś, że czynności notarialne, dokonane przez notariusza zgodnie z prawem, mają charakter dokumentu urzędowego (zob. art. 244 KPC). Przekazaniu notariuszom określonych zadań państwa winno towarzyszyć stworzenie mechanizmów normatywnych zapewniających należyte funkcjonowanie notariatu, w tym przede wszystkim mechanizmów normatywnych określających reguły dokonywania czynności notarialnych (zob. szeroko i przekonująco Z. Truszkiewicz, *Tzw. przymus notarialny*, s. 384–387).

2. Znaczenie uregulowania wynikającego z art. 1 PrNot. 2

Uregulowanie wynikające z art. 1 PrNot, pomimo sygnalizowanych w nauce prawa niedostatków na poziomie legislacyjnym oraz wysoce ogólnego ujęcia, normuje, niejednokrotnie wraz z normami objętymi przepisami szczegółowymi, szereg fundamentalnych kwestii związanych z dokonywaniem czynności notarialnych. W szczególności przesądza, że **podmiotem powołanym, a zatem mającym kompetencję do dokonywania i obowiązek dokonywania czynności notarialnych, jest notariusz**; wskazuje, że **czynność notarialna może być dokonana zarówno wówczas, gdy istnieje taki wymóg, jak i wówczas, gdy takie jest życzenie** odpowiedniego podmiotu; ma znaczenie w **rozstrzygnięciu wątpliwości co do (podstawy) źródła powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej**; wreszcie, umożliwia ustalenie tego, **kto może wystąpić ze skutecznym żądaniem dokonania czynności notarialnej**.

II. Notariusz jako podmiot powołany do dokonywania czynności notarialnych

3 1. **Uwagi wstępne.** Z art. 1 § 1 PrNot wynika, że **podmiotem powołanym do dokonywania czynności notarialnych jest notariusz.** W nauce prawa zwraca się uwagę, że uregulowanie to przesądza o istnieniu nie tylko **kompetencji notariusza do dokonywania czynności notarialnych,** ale i **obowiązku ich dokonywania przez notariusza** (zob. także art. 81–84, 86, 91 oraz art. 95e § 1 i 2, także w zw. z art. 95q, art. 95ze PrNot). To ostatnie stanowi jeden z przejawów przymusu notarialnego. Należy zaznaczyć, że przymus notarialny w omawianym wymiarze niejednokrotnie nie wyczerpuje się w obowiązku dokonania czynności notarialnej, manifestując się także w powinności podjęcia przez notariusza pewnych innych zachowań funkcjonalnie i normatywnie związanych z dokonywaną czynnością notarialną (zob. *W. Boć*, Status prawny, s. 131; *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 160–161; *Z. Truszkiewicz*, Tzw. przymus notarialny, s. 376–377).

4 2. **Notariusz jako podmiot powołany zgodnie z uregulowaniami prawa polskiego.** Notariuszem jest wyłącznie taki podmiot, który został skutecznie powołany na podstawie unormowań obowiązujących w prawie polskim (w aktualnym stanie prawnym zob. art. 10–13a, 14a, 15 PrNot). Oznacza to, że za notariusza na gruncie i w rozumieniu prawa polskiego, w tym w szczególności na gruncie i w rozumieniu PrNot, nie może być uznany jakikolwiek podmiot, który nie spełnia wskazanego kryterium, w tym podmiot będący notariuszem w rozumieniu prawa obcego.

Na marginesie trzeba podkreślić, że odrębną kwestią pozostaje zasadność uznania czynności prawnej dokonanej przy udziale notariusza w rozumieniu prawa obcego za czynność prawną zachowującą formę aktu notarialnego, formę pisemną z podpisem notarialnie poświadczonym lub formę z datą pewną w rozumieniu prawa polskiego [zob. na ten temat *E. Drozd*, Czynności notarialne, s. 12–13; *J. Pazdan*, w: *M. Pazdan* (red.), System Prawa Prywatnego, t. 20A, s. 770–772 i literatura powołana w tej ostatniej pozycji].

3. **Uzyskanie i utrata przez notariusza kompetencji do dokonywania czynności notarialnych.** Notariusz uzyskuje kompetencję do dokonywania czynności notarialnych wraz z uruchomieniem kancelarii (zob. art. 14 PrNot), co może nastąpić po jego powołaniu i wyznaczeniu siedziby jego kancelarii (zob. art. 10 PrNot) oraz po złożeniu ślubowania (zob. art. 15 PrNot; zob. również, w szerszym ujęciu, A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 107–115). Nadto **notariusz uzyskuje kompetencję do dokonywania czynności notarialnych wraz z ustaniem okoliczności wyłączających przysługujące mu uprzednio uprawnienie**, co ma miejsce w razie: ustania zatrudnienia notariusza w Ministerstwie Sprawiedliwości lub sądzie (zob. art. 43 § 3 PrNot); zakończenia innego zatrudnienia notariusza lub zaprzestania przez niego wykonywania funkcji publicznej (zob. art. 43 § 4 PrNot); uchylecia bądź, w określonych przypadkach, ustania dokonanego przez sąd dyscyplinarny zawieszenia notariusza w czynnościach zawodowych (zob. art. 68 § 4 PrNot); uchylecia środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia oskarżonego notariusza w wykonywaniu zawodu (zob. art. 253 w zw. z art. 276 KPK).

Utrata przez notariusza kompetencji do dokonywania czynności notarialnych następuje wraz z utratą pozycji notariusza, czego podstawą jest bądź może być: rezygnacja notariusza z prowadzenia kancelarii; uznanie notariusza za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków lub odmowa notariusza poddania się ocenie niezdolności do pracy; ukończenie przez notariusza 70. roku życia; utrata przez notariusza praw publicznych lub pełnej zdolności do czynności prawnych; stwierdzenie w wyniku wizytacji nieprawidłowości w działaniach notariusza stanowiących rażąca i oczywistą obrazę przepisów prawa (zob. art. 16 § 1 pkt 1–2a, 6 oraz § 2–4 PrNot). Nadto **notariusz traci przysługującą mu kompetencję do dokonywania czynności notarialnych, utrzymując jednocześnie pozycję notariusza**, w razie: zawieszenia prawa notariusza do prowadzenia kancelarii w okresie zatrudnienia w Ministerstwie Sprawiedliwości lub sądzie (zob. art. 43 § 3 PrNot); zawieszenia prawa notariusza do prowadzenia kancelarii wobec podjęcia przez niego innego zatrudnienia lub wykony-

wania funkcji publicznej (zob. art. 43 § 4 PrNot); zawieszenia notariusza w czynnościach zawodowych przez sąd dyscyplinarny (zob. art. 68 § 1 PrNot); zastosowania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia oskarżonego notariusza w wykonywaniu zawodu (zob. przede wszystkim art. 276 KPK); skazania notariusza na karę dyscyplinarną pozbawienia prawa prowadzenia kancelarii (zob. art. 51 PrNot); zastosowania środka karnego w postaci zakazu wykonywania zawodu notariusza (zob. art. 39 pkt 2 i art. 41 § 1–1b KK), z tym zastrzeżeniem, że skazanie na karę dyscyplinarną pozbawienia prawa prowadzenia kancelarii lub zastosowanie środka karnego w postaci zakazu wykonywania zawodu stanowi podstawę do odwołania notariusza przez Ministra Sprawiedliwości, co z kolei prowadzi do utraty pozycji notariusza (zob. art. 16 § 1 pkt 4 i 5 PrNot).

Bliżej na temat przywołanych w niniejszym punkcie uregulowań zob. uw. do powołanych przepisów.

6 4. Zastępowanie notariusza przy dokonywaniu czynności notarialnych. Wynikająca z art. 1 § 1 PrNot zasada, w myśl której podmiotem powołanym do dokonywania czynności notarialnych jest notariusz, doznaje na gruncie PrNot wyjątków.

Zgodnie z art. 1 § 2 PrNot w wypadkach określonych w ustawie czynności notarialnych mogą dokonywać również zastępca notarialny lub aplikant notarialny. Unormowanie to precyzują dalsze uregulowania PrNot. W szczególności z art. 21–22a, 25, 76–76a PrNot wynika, że **czynności notarialnych w zastępstwie notariusza może dokonywać inny notariusz, zastępca notarialny, notariusz emerytowany lub aplikant notarialny.**

W przeciwieństwie do dokonywania czynności notarialnych przez notariusza (niedziałającego w zastępstwie), któremu przysługuje kompetencja do dokonywania, co do zasady, wszelkich czynności notarialnych w każdym czasie, dokonywanie czynności notarialnych przez notariusza będącego zastępcą, zastępcę notarialnego, notariusza emerytowanego i aplikanta notarialnego podlega istotnym ograniczeniom. Przede wszystkim uzyskanie możliwości skutecznego dokonywania czynności notarialnych uzależnione jest od uprzedniego wyznaczenia przez odpowiedni podmiot zastępstwa

dla notariusza mającego być zastępcą, zastępcy notarialnego lub notariusza emerytowanego (zob. art. 21–22 PrNot), upoważnienia zastępcy notarialnego (zob. art. 76a § 2 PrNot) lub udzielenia upoważnienia aplikantowi notarialnemu (zob. art. 22a PrNot). Ponadto zakres czynności notarialnych, jakich może dokonywać notariusz będący zastępcą, zastępca notarialny i notariusz emerytowany, w pewnych sytuacjach jest (zob. art. 21 § 3 i 4 i art. 22 PrNot) lub, co do zastępcy notarialnego, może być (zob. art. 76a § 2 w zw. z art. 22a § 2 PrNot) ograniczony; ograniczenie zakresu czynności notarialnych dotyczy także zawsze, w znacznie szerszym wymiarze, aplikanta notarialnego (zob. art. 22a § 1 i 2 w zw. z art. 79 pkt 2, 4, 7 i 8 PrNot).

Należy zaznaczyć, że **zasadą jest, iż wskazane podmioty mogą dokonywać czynności notarialnych jedynie w zastępstwie takiego notariusza, któremu przysługuje kompetencja do dokonywania czynności notarialnych**. Od wskazanej zasady zachodzą pewne wyjątki; możliwe jest dokonywanie czynności notarialnych w zastępstwie notariusza zawieszonoego w czynnościach zawodowych przez sąd dyscyplinarny (zob. art. 68 § 1 PrNot, a także uzasadnienie uchw. SN z 24.2.2009 r., III CZP 141/08, OSNC 2009, Nr 12, poz. 166) oraz notariusza, w stosunku do którego zastosowano środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w wykonywaniu zawodu (zob. przede wszystkim art. 276 KPK).

Bliżej na temat przywołanych w niniejszym punkcie uregulowań zob. w komentarzu do powołanych przepisów.

III. Czynność notarialna

1. **Uwagi wstępne.** W myśl art. 1 § 1 PrNot **notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych)**. Takie uregulowanie *prima facie* może sugerować wprowadzenie przez ustawodawcę definicji legalnej pojęcia „czynność notarialna”. W nauce prawa trafnie wskazuje się jednak, że w istocie brak jest podstaw do postawienia takiej tezy, w szczególności z uwagi na wadliwe odwołanie się przez ustawodawcę w omawianym

przepisie do pojęcia „forma notarialna” (zob. *E. Drozd*, Czynności notarialne, s. 8–10, a także uw. niżej, Nb 21–23).

- 8 2. Pojęcie „czynność notarialna”.** W nauce prawa **czynność notarialna** definiowana jest jako **czynność, do dokonania której jest uprawniony notariusz, w ramach kompetencji przyznanych mu przez obowiązujące normy prawne i w sposób uregulowany przez PrNot** (tak *E. Drozd*, Czynności notarialne, s. 10).
- 9 3. Podmiot dokonujący czynności notarialnej.** Wobec powyższego należy wskazać, że podmiotem dokonującym czynności notarialnej jest **wyłącznie notariusz**, a nie jakiegokolwiek inny podmiot, w tym podmiot żądający dokonania czynności notarialnej. Nie zmienia to wszakże faktu, że inne niż notariusz podmioty zwykle podejmują określone zachowania w związku z dokonywaniem przez notariusza czynności notarialnej (zob. także *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 161).
- 10 4. Żądanie dokonania czynności notarialnej.** Z art. 1 § 1 PrNot wynika, że **notariusz dokonuje czynności notarialnej na żądanie określonego podmiotu**. Zasadą na gruncie prawa polskiego jest zatem, że dokonując czynności notarialnej, notariusz nie działa „z urzędu”; działanie notariusza jest konsekwencją wystąpienia z inicjatywą dokonania czynności notarialnej przez inny podmiot. Od wskazanej zasady zachodzą pewne wyjątki (odmiennie *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 130). Po pierwsze, można wskazać sytuacje, w których notariusz dokonuje czynności notarialnych bez jakiegokolwiek żądania innego podmiotu (np. sporządzając protokół prostujący niedokładności, błędy pisarskie, rachunkowe lub inne oczywiste omyłki – zob. art. 80 § 4 PrNot, czy dokonując określonych czynności odnoszących się do europejskiego poświadczenia spadkowego – zob. art. 95u–95w PrNot). Po drugie, zdarza się, że dokonanie jednej czynności notarialnej w związku z żądaniem określonego podmiotu sprawia, że względem notariusza aktualizuje się normatywny obowiązek dokonania innej czynności notarialnej, niezależnie od wystąpienia z żądaniem przez kogokolwiek (np. złożenie wniosku o wpis w księdze wieczystej w związku ze sporządzeniem określonego aktu notarialnego – zob. art. 92 § 4 zd. 1 oraz § 8–10, 12 PrNot).

Zakres żądania dokonania czynności notarialnej jest ograniczony. Dotyczy wyłącznie samego faktu dokonania czynności notarialnej (oraz ewentualnie, w razie spełnienia przesłanek z art. 3 § 2 PrNot, miejsca jej dokonania). Nie może natomiast dotyczyć sposobu jej dokonania przez notariusza, które to zagadnienie regulowane jest przez bezwzględnie obowiązujące przepisy, przede wszystkim PrNot (zob. art. 1–4, 8, 79–112 PrNot).

Żądanie dokonania czynności notarialnej może być wyrażone w dowolny sposób, niezależnie od tego, jakiej czynności notarialnej dotyczy.

W myśl art. 1 § 1 PrNot **notariusz dokonuje czynności notarialnej, gdy strony są obowiązane jej dokonać lub pragną jej dokonania**. Należy przyjąć, że **określony podmiot jest obowiązany dokonać czynności notarialnej wówczas, gdy zamierzony (oczekiwany) cel mający znaczenie prawne może osiągnąć jedynie w oparciu o dokonaną przez notariusza czynność notarialną**. Innymi słowy wówczas, gdy wprowadzony został wymóg aktywności notariusza w postaci dokonania czynności notarialnej po to, by umożliwić osiągnięcie określonego skutku prawnego. Źródłem wskazanego wymogu są zwykle obowiązujące normy prawne. Niekiedy jednak jest on efektem uprzedniej aktywności określonych podmiotów niewymaganej, ale przewidzianej przez normy prawne [np. w przypadku zawarcia umowy o formę (*pactum de forma*) – zob. art. 76 KC]. Powyższe stanowi kolejny z przejawów przymusu notarialnego (zob. *Z. Truszkiewicz*, *Tzw. przymus notarialny*, s. 374–377). **Notariusz jest obowiązany dokonać czynności notarialnej także wówczas, gdy brak jest wymogu jej dokonania dla uzyskania określonego skutku, o ile tylko życzy sobie tego odpowiedni podmiot**. Nie jest przy tym konieczne wykazanie przez podmiot żądający dokonania czynności notarialnej jakiegokolwiek interesu, w tym interesu prawnego, w jej dokonaniu. Należy jednak dostrzec, że również w takiej sytuacji dokonanie czynności notarialnej, której efektem jest najczęściej sporządzenie dokumentu urzędowego (zob. art. 2 § 2 PrNot), zmienia sytuację prawną podmiotu (podmiotów), do którego (których) odnosi się czynność (zob. *E. Drozd*, *Czynności notarialne*, s. 9–10).

Powyższe prowadzi do wniosku, że **skutkiem wystąpienia z żądaniem dokonania czynności notarialnej przez odpowiedni podmiot jest obowiązek jej dokonania przez notariusza**, chyba że dopuszczalność dokonania czynności notarialnej jest wyłączona z uwagi na obowiązujące uregulowania normatywne.

11 5. Katalog czynności notarialnych. W art. 1 PrNot ustawodawca ani nie przedstawił katalogu czynności notarialnych, ani nie przesądził, czy taki katalog ma charakter otwarty, czy zamknięty. Kwestie te reguluje przede wszystkim art. 79 PrNot zamieszczony w Dziale II PrNot zatytułowanym „Czynności notarialne”. W przepisie tym zawarto obszerne wyliczenie czynności, jakich dokonuje notariusz, oraz wskazano (zob. art. 79 pkt 9 PrNot), że notariusz sporządza inne niż wymienione czynności, o ile wynika to z odrębnych przepisów. Nie powinno budzić wątpliwości, że oznacza to, iż na gruncie prawa polskiego **katalog czynności notarialnych jest katalogiem zamkniętym**; notariusz może skutecznie dokonywać jedynie takich czynności notarialnych, jakich dokonywanie jest dopuszczone normatywnie.

12 6. Czynność notarialna a czynność prawna. Czynność notarialna nie może być utożsamiana z czynnością prawną. **Czynność notarialna jest określonym zachowaniem notariusza, który przy jego realizacji nie składa żadnego oświadczenia woli. Czynność prawna jest określonym zachowaniem podejmowanym przez jej stronę (strony) i obejmuje co najmniej jedno oświadczenie woli** (zob. także A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 138, 140). Pomiędzy czynnością notarialną a czynnością prawną zachodzi jednakże doniosły związek. Po pierwsze, przejawia się on w tym, że niewadliwe dokonanie czynności prawnej wymaga niejednokrotnie dokonania czynności notarialnej, w szczególności zaś dochowanie formy czynności prawnej wynikającej czy to z obowiązujących przepisów, czy to z uprzednio zawartej umowy o formę (*pactum de forma*) następuje przez dokonanie czynności notarialnej. Po drugie, przejawem związku pomiędzy czynnością notarialną a czynnością prawną jest, w świetle uregulowania wynikającego z art. 1 § 1 PrNot, okoliczność, że notariusz nie może, co do zasady, odmówić dokonania czynności notarialnej

nadającej formę czynności prawnej także i wówczas, gdy taka forma nie jest wymagana.

Trzeba wyraźnie podkreślić, że czynności notarialne, odmiennie aniżeli czynności prawne, nie podlegają kwalifikacji z perspektywy ważności i nieważności. Zachowanie podejmowane przez notariusza przy dokonywaniu czynności notarialnej (czy też, mówiąc w pewnym uproszczeniu, czynność notarialna) nie może być ważne ani nieważne. Może być natomiast zrealizowane w sposób odpowiadający wymogom normatywnym i stanowić czynność notarialną albo nie czynić zadość tymże wymogom i nie stanowić czynności notarialnej (zob. A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 146 i powołane tam literatura i orzecznictwo).

IV. Dokonywanie czynności notarialnych

1. **Uwagi wstępne.** Notariusz dokonuje czynności notarialnych 13 w oparciu o określone reguły wynikające z norm prawnych zawartych przede wszystkim w PrNot. W nauce prawa zwraca się uwagę, że powołane normy mają charakter proceduralny, zaś stopień ich rozbudowania oraz zakres normowania uzasadniają twierdzenie o **istnieniu na gruncie PrNot postępowania notarialnego** (zob. A.J. Szereda, Rozważania, s. 99–126 i powołana tam bogata literatura).

2. **Wymóg istnienia kompetencji do dokonywania czynności notarialnych.** 14 Niewadliwe dokonanie czynności notarialnej jest możliwe, co do zasady (zob. uw. wyżej, Nb 5), wówczas gdy notariuszowi (ewentualnie również podmiotom działającym w jego zastępstwie) przysługuje kompetencja do dokonywania czynności notarialnych. **Czynność dokonana w braku kompetencji nie ma przymiotu czynności notarialnej.** Oznacza to w szczególności, że jeżeli w związku z podjętym działaniem został sporządzony dokument, to nie ma on charakteru dokumentu urzędowego (zob. art. 2 § 2 PrNot), jeśli zaś została dokonana czynność prawna, to nie zachowuje ona formy, dla zaistnienia której jest wymagane dokonanie czynności notarialnej.

15 3. Źródło (podstawa) powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej. W nauce prawa i judykaturze istnieją **głębokie rozbieżności dotyczące wskazania źródła (podstawy) powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej.**

Z jednej strony, wyrażane jest zapatrywanie, zgodnie z którym źródłem powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej jest stosunek obligacyjny łączący notariusza i uczestników czynności notarialnej wynikający, jak twierdzi się najczęściej, z umowy o dokonanie czynności notarialnej zawartej przez wskazane podmioty (rzadziej podnosi się, że stosunek ten wynika z ustawy). Stosunek obligacyjny, w ramach którego notariusz jest zobowiązany do dokonania określonej czynności notarialnej, jest, zdaniem zwolenników omawianego stanowiska, podobny czy wręcz tożsamy ze stosunkiem obligacyjnym, w ramach którego określony podmiot ma świadczyć usługi.

Z drugiej strony, przyjmowane jest stanowisko, zgodnie z którym źródłem powołania notariusza do dokonania czynności notarialnej są obowiązujące normy prawne. Przy spełnieniu odrębnych przesłanek notariusz dokonuje czynności notarialnej, co do zasady, na żądanie określonego podmiotu, gdyż taki obowiązek wynika z mocy prawa.

Należy zdecydowanie opowiedzieć się za drugim z przedstawionych zapatrywań. **Notariusza nie łączy, czy to z podmiotem żądającym dokonania czynności notarialnej, czy to z jej uczestnikami, jakkolwiek stosunek obligacyjny, w ramach którego notariusz byłby zobowiązany do dokonania czynności notarialnej. Notariusz ma obowiązek dokonywać, w określonych sytuacjach, czynności notarialnych, gdyż taki obowiązek wynika z obowiązujących norm prawnych.**

O trafności przyjętego stanowiska przesądzają w szczególności następujące okoliczności.

Przede wszystkim odpowiada ono pozycji ustrojowej notariusza. W świetle uregulowań prawa polskiego notariat jest instytucją publiczną, zaś **notariusz jest organem ochrony prawnej, sprawującym jurysdykcję prewencyjną, będącym osobą zaufania publicznego, korzystającym z ochrony przysługującej funk-**

cjonariuszom publicznym (zob. art. 2 § 1 PrNot) i realizującym kompetencje przydane mu przez państwo w związku ze stosowaniem prawa. Jeśli tak, to zasady jego działania, w tym dokonywanie czynności notarialnych, determinują, co do zasady, obowiązujące normy prawne, a nie stosunki obligacyjne, w tym wynikające z umów zawieranych *a casu ad casum*.

Ponadto trzeba podkreślić, że **prezentowane zapatrywanie ma mocną podstawę normatywną w uregulowaniach PrNot dotyczących dokonywania czynności notarialnych. Z komentowanego art. 1 § 1 PrNot (zob. także art. 91 PrNot) wynika obowiązek dokonania czynności notarialnej przez notariusza; z art. 81–83 PrNot zaś (zob. także art. 84, 86 oraz art. 95e § 1 i 2, także w zw. z art. 95q, 95ze PrNot), że odmowa dokonania czynności notarialnej może nastąpić jedynie w określonych sytuacjach.** Z jednej strony, wskazane uregulowania tworzą wystarczającą podstawę dla przyjęcia, że źródłem obowiązku dokonania czynności notarialnej jest norma prawna. Z drugiej, można zadać pytanie o to, jakie byłoby ich znaczenie normatywne, gdyby przyjąć, że źródłem tego obowiązku jest stosunek obligacyjny, w szczególności taki, u którego podstaw leży umowa. Odpowiedź na tak postawione pytanie jest oczywista – znaczenie normatywne przywołanych uregulowań byłoby w istotny sposób ograniczone. Notariusz dokonywałby czynności notarialnej jedynie wówczas, gdyby był do tego zobowiązany stosunkiem obligacyjnym, zaś nie chcąc dokonać czynności notarialnej, po prostu nie zawiązywałby stosunku obligacyjnego. Na marginesie trzeba wskazać, że w razie ewentualnej odmowy dokonania czynności notarialnej, a wobec istnienia stosunku obligacyjnego, należałoby chyba przyjmować, że notariusz, który nie wykonuje zobowiązania z niego wynikającego, naraża się na odpowiedzialność odszkodowawczą z tego tytułu.

Należy również zaznaczyć, że w istocie **nie sposób zasadnie wskazać, jaka miałyby być treść umowy powodującej powstanie stosunku obligacyjnego, w ramach którego notariusz byłby zobowiązany do dokonania czynności notarialnej.** Wbrew prezentowanemu pogłębieniu elementem treści umowy nie mogłoby być powzięcie zobowiązania, czy to co do samego dokonania czynności

notarialnej, czy to ewentualnie również co do dokonania czynności notarialnej w określony sposób. Kwestie te są normowane przez bezwzględnie obowiązujące przepisy PrNot (zob. art. 1–4, 8, 79–112 PrNot), których zastosowanie nie może być wyłączone mocą wspólnej woli notariusza i potencjalnych uczestników czynności notarialnej. Dotyczy to w szczególności oznaczenia miejsca dokonania czynności notarialnej, które determinuje regulacja wynikająca z art. 3 PrNot. Dodatkowo trzeba podkreślić, że za element treści umowy nie mogłoby być uznane określenie chwili dokonania czynności notarialnej; jest to okoliczność o charakterze wyłącznie organizacyjnym (technicznym).

Wbrew wyrażanym niekiedy poglądom o trafności konkurencyjnego zapatrywania nie może decydować ani okoliczność, że notariuszowi za dokonanie czynności notarialnej przysługuje wynagrodzenie, ani okoliczność, że jego wysokość notariusz ustala na podstawie umowy ze stronami czynności (zob. art. 5 § 1 PrNot). **Uzyskiwanie wynagrodzenia za dokonywane czynności notarialne pozostaje bez związku ze wskazaniem źródła obowiązku ich dokonania, zaś okoliczność, że ustawodawca przewiduje ustalanie wysokości wynagrodzenia na podstawie umowy, w szczególności z uwagi na wąski i precyzyjnie wskazany zakres normowania, nie uzasadnia należycie tezy, że umowa zawierana przez notariusza ze stronami czynności mogłaby dotyczyć także czegoś innego.**

Zob. szeroko na temat przedstawionych zagadnień *E. Drozd*, Odpowiedzialność, s. 79–80; *M.K. Kolański*, Odpowiedzialność cywilna, s. 131–142; *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 115–122, a także s. 105, 163–164 oraz literatura i orzecznictwo powołane w dwóch ostatnich pozycjach, w tym w szczególności uzasadnienie wyr. SN z 12.6.2002 r., III KKN 694/00, OSNC 2003, Nr 9, poz. 124; uchw. SN(7) z 23.9.2009 r., I KZP 7/09, OSNKW 2009, Nr 10, poz. 83.

- 16 4. Zakres terytorialny dokonywania czynności notarialnych.** Nie budzi wątpliwości, że **notariusz powołany jest do dokonywania czynności notarialnych jedynie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.** W nauce prawa wskazuje się, że wynika to, z jednej

strony, z realizacji przez notariusza przy dokonywaniu czynności notarialnych funkcji publicznych przydanych mu przez państwo polskie, z drugiej zaś, z faktu, że podmiotem mającym szczególną kompetencję do dokonywania czynności odpowiadających określonym czynnościom dokonywanym przez notariusza poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej jest konsul (zob. *E. Drozd*, Czynności notarialne, s. 11; *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 156–157; *M. Pazdan*, Notariat, s. 197–204).

W świetle regulacji wynikającej z art. 3 PrNot należy przyjąć, że dopuszczalne jest dokonywanie przez notariusza czynności notarialnych w jakimkolwiek miejscu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, niezależnie od tego, w jakiej miejscowości znajduje się siedziba jego kancelarii (rzecz jasna, jeśli czynność dokonywana jest poza kancelarią winny być spełnione przesłanki wynikające z art. 3 § 2 PrNot). Oznacza to, że **obowiązujące unormowania nie ograniczają terytorialnie kompetencji notariusza do dokonywania czynności notarialnych** w ramach terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Zakres kompetencyjny dokonywania czynności notarialnych. Ogólny charakter uregulowania zawartego w art. 1 § 1 PrNot, zgodnie z którym notariusz jest powołany do dokonywania czynności notarialnych, oraz brak dalszych szczegółowych unormowań sprawiają, że nie może budzić zastrzeżeń teza, zgodnie z którą każdy notariusz ma, co do zasady (zob. art. 21 § 3 i art. 22 PrNot), kompetencję do dokonania każdego rodzaju (typu) czynności notarialnej. Kompetencja ta nie może być ograniczona ani na etapie powołania notariusza i wyznaczenia siedziby jego kancelarii (zob. art. 10 § 1 PrNot), ani później. Oznacza to, że **zakres kompetencji notariuszy do dokonywania czynności notarialnych jest stypizowany.**